

Bir Eleştirî Yazısı Üzerine

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Sayın Ali Dündar, Öğretmen Dünyası dergisinin Ocak 1989 sayısında çıkan «Çocukta Ruhçuluk ve Algılama» başlıklı yazıyla ilgili olarak, yine Öğretmen Dünyası'nın Mayıs, 1989 sayısında «Bir yazı Dolayısıyla» başlıklı bir yazı yayımlamıştır. Bu yazıda, takıldığı ve anlamakta güçlük çektiği bazı noktalardan söz etmektedir.

Kendisinin de belirttiği gibi, bu yazı, ruhbilimsel içerik taşıyan ve eğitbilimsel iletisi olan bir yazıdır. Bu yazıda kullanılan sözcükler de bu alanlarda kullanılan sözcükler olmasına karşın, sayın yazar, bunları daha değişik algılamıştır.

Takıldığı ve anlamakta güçlük çektiğini bildirdiği noktalar, genellikle, dil sorunlarıyla ilgilidir. Ben dilci değilim. Bu nedenle, bir dil tartışmasına giremem. Ancak, bildiğim kadarıyla, şunları belirtebilirim :

1 — «Çocukta Animizm» karşılığı olarak «Çocukta Ruhçuluk» terimini kullandım. Çünkü, «animizm» sözcüğünün kökü, ilgili sözcüklere bakıldığı zaman görülür ki, Latince «anima»dır. Bu da «ruh» demektir. Buna göre, animizm de, doğal olarak, «ruhçuluk» demek olur. Bu bakımdan, terimin kullanılmasında, herhangi bir yanlışlık söz konusu olamaz. Ama, durum böyle iken, terimlerin Türkçeleştirilmesi sırasında, «ruh» sözcüğünü Arapça bulanlar, sanıyorum ki, «ruh»un bir «canlılık» belirttiğini düşünerek, «ruhçuluk» yerine «canlıcılık» demişlerdir. Oysa, sözlüğün belirttiğine göre, «ruh» yerine kullanılan «can», yahut «canlı» sözcüğünün de aslı Farscadır. Yine, bu mantıkla gidecek olursak, «ruhbilim»e de «canbilim» dememiz gerekirdi. Böyle dememişiz. Bunun yerine, «ruhbilim» demeyi daha yeğ tutmuşuz. Demek ki, her şey, tam anlamına uygun olarak, istenildiği gibi yapılamıyor.

Sonra, bir terimin, değişik alanlarda, değişik anlamlarda kullanıldığı da herkesin bildiği bir şeydir. Bunun için, sözcüklerde, bir sözcü-

ğün karşısında değişik anlamları sıralanır. Ruhçuluğun da felsefi ve ruhbilimsel anlamları vardır. Benim kullandığım «ruhçuluk» terimi yerine, «canlıcılık» dese ydim, sonuç değişmeyecekti. O zaman, yazımda «Çocukta Canlıcılık» başlığını gördüğünüz anda, yine eski bilgilerinizin etkisiyle, felsefi anlamını hatırlayacak, «ruhçuluk» teriminde olduğu gibi, irkilecek ve sarsılacaktınız. Çünkü, bu bir algılama sorunudur.

2 — Sayın yazar «Artificializm» terimine Türkçe bir karşılık koymadığı gibi, terimle ilgili olarak açıklamaya çalıştığı düşüncenin gerçekten artificializm kavramı mı, yoksa fabricationizm kavramı mı olduğunu pek ayırdına varamıyorsunuz.» diyor. Daha sonra da, her iki terimi açıklayıcı ayrıntılara giriyor.

Terimlere Türkçe karşılık koyma işi, bir uzmanlık işidir. Bunu herkes yapamaz. Alan uzmanları ile dil uzmanlarının birlikte çalışmalarını gerektirir. Herkes, kendine göre bir sözcük türetirse, o zaman, bunun içinden çıkılmaz. Uzmanların verdiği karşılığa da uymak zorunda bulunduğumuzu sanmıyorum. O terim, her şeyden önce, yazarı da tatmin etmelidir. Yazar, kendisini tatmin etmeyen bir terimi yapıtında görmek istemez. Bunu, sayın yazarın da bilmesi gerekir.

3 — «Benim, sayın yazarın yazısında anlayamadığım bir başka nokta da çocukta bulanık algılama dönemi diyebileceğimiz senkretizm yaş aşaması ile bütünsel algılama (globalization) yaş aşamasının bir anlatım bulanıklığı için bırakılmasıdır. Gerçekte her iki terimle açıklanmak istenen o yaşlarda çocukların henüz nesnelere tam boyut ve nitelikleriyle algılayıp yansıtamadıklarıdır.» diyor.

Burada biraz durmak gerek. Eğitim yayınlarımızda «senkretizm» ve «globalisation» terimleri hep aynı anlamda ve «toptan algılama» olarak karşılanmıştır. Bunun açıklanması da

yüzeysel olmuştur. Oysa, bu terimi kullanan J. Piaget, buna iki kavram yüklemiştir: (1) «Toptan algılama» denilen «senkretik algı»; (2) Çocuğa özgü öznel düşünce diyebileceğimiz «senkretik» düşünce. Yani nesnel düşüncenin karşıtı. (Aslında «toptan algılama» sözü de tam yerinde değil. Çünkü, algılama, zaten «toptan» bir tepkidir.)

«Senkretizme», Türkçe'de hep birinci anlam verilmiştir. Ancak, J. Piaget'nin Türkçe'ye çevrilen kitaplarında her iki anlam vardır. Bu kitaplar da koyu bir Osmanlıca ile çevrildiği için, bu görüşler, eğitim yayınlarımıza gereği gibi yansımamıştır. Sözü geçen yazımda ben, bunları dile getirmeye ve Hayat Bilgisi dersi ile ilişkilendirmeye çalıştım. Bu bakımdan, senkretizm teriminin, özellikle ikinci anlamı, bizim için yeni sayılır.

Nitekim, sayın yazar da yukardaki anlatımıyla, bunu, bir algılama türü olarak biliyor ve «bulanık algılama», «bütünsel algılama» gibi karşılıklar veriyor. «Toptan algılama» olarak bilinen şeyin bu biçimde söylenişini de ilk kez duyuyorum. İlk bakışta, bunlar da uygun görünmüyor. Ama, yine de düşünmek gerekir.

Sonra, sayın yazar, senkretizm'i, bir yaş aşaması olarak görüyor. Oysa, bunun belli bir yaş aşamasıyla ilgisi yok. Bu, çocukluğa özgü bir düşünce biçimidir. 3-4 yaşlarında başlamakta, 7-8 yaşlarına kadar sürmektedir. Bundan sonra, derecesini gittikçe azaltarak, 11-12 yaşlarına kadar sürmektedir. Kısaca, belli yaşta olup biten bir şey değildir. Bu bakımdan, «yaş aşaması» demek doğru değil.

4 — Bununla birlikte, sayın yazar, benim için, «yazısını öğrenerek okudum» diyor. Teşekkür ederim. O zaman, yazı, amacına ulaşmış demektir.

5 — Sayın yazar, yazımda geçen «Görülüyor ki, senkretim ya da senkretik düşünce, çocuk zihninde ortaya çıkan bir olgudur.» sözüme de takılıyor ve «Burada sözü geçen senkretik düşüncenin yazıda anlatılmak istenenle pek ilgisi olmamak gerekir. Çünkü, senkretik düşünce, dinsel içerikli eklektik bir felsefe öğretisidir.» diyor.

«Senkretik düşünce» teriminin dinsel içerikli bir felsefe terimi olduğunu ilk kez duyuyorum. Felsefe Terimleri Sözlüğü'nde böyle bir

terim yok. Oyle olsa bile, yazının üst kısmında onu tanımladıktan sonra, alt kısmında, sonucu bu biçimde bağlamak, uygun bir davranıştır. Bunu başka türlü yorumlamak mümkün değildir.

6 — Yine, sayın yazar, yukardaki tümcede geçen «olgu» sözcüğüne de takılıyor ve «Çocuk zihninde ortaya çıkan şey, olgu değil, aşamadır» diyor. Burada, senkretik düşüncenin, çocukta, gerçek ve ruhsal bir olgu olduğu vurgulanmak istenmiştir. Yoksa, onun bulunduğu aşama değil. Tümce okuyan kişinin değil, yazarın kimsenin amacına göre düzenlenir.

7 — Sayın yazarın, ilkökul birinci döneminde okutulan Hayat Bilgisi dersini amaçlayarak, bu dersin önemini ve değerini daha iyi vurgulamak için kullandığım «öz ders» deyimini de bir eleştiri konusu yaptığı anlaşılıyor. Bununla ilgili olarak da «öz» sözcüğü ile 'anasal-temel' kavramlarından birini mi anımsatmak istiyor, çıkaramadım...» diyor. İlkokul birinci döneminde okutulan bu dersin, bir öz, ya da temel ders olduğunu herkes bilir. Burada bu sözcük, eskiden «muhteva dersi» olarak bilinen Hayat Bilgisi dersine, «içerik dersi» denilemeyeceğini düşünerek ve dersin önemini de vurgulayıcı bir biçimde «öz ders» dedim. Nitekim, kendisi de, anlatımından anlaşılacağına göre, bu sonuca varmış. Kanımca, Hayat Bilgisi dersini «öz ders» olarak nitelenmek, «temel ders» olarak nitelenmekten daha doğru olur. Çünkü, bu, Hayat Bilgisi'nin niteliğine ve işlevine daha uygundur. Tıpkı, bir ağacın gövdesinden ve sonuç olarak da özünden, diğer dalların çıkması gibi, diğer dersler de bu dersten çıkar.

Sayın Ali Dünder, bu eleştirilerinin sonunda, «Sayın Binbaşıoğlu, eğitim alanında, eğitim konusunda çok yazmış, değerli kitapları olan bir eğitimcimiz» demekten de geri kalmamış. Değerlendirmeleri için kendisine teşekkür ederim.

«Ağaca bakmaktan ormanı görmemek» diye bir söz vardır. Umarım ki, durum böyle olmamıştır.

Bu açıklamalardan sonra, çalışmayı, yenden gözden geçirme gereğinin bulunup bulunmadığının takdirini, sayın okurlarıma bırakıyorum.

*Öğretmenin Dünyası, Sayı: 119,
Kasım 1989, s. 35-36*